

Restaurování a adjustace svitků ze sbírky rukopisů a starých tisků ŽMP pro výstavu „O svitku“

Mgr. & BcA. Veronika Žáková

KONTAKT:

veronika.zakova@jewishmuseum.cz

Židovské Muzeum v Praze

V červnu a červenci letošního roku proběhla v Židovském muzeu v Praze výstava „O svitku“. Všechny vystavované předměty prošly před vystavením restaurátorskou dílnou ŽMP. Kromě běžné přípravy, tedy čištění, drobných oprav a v některých případech celkového restaurování, bylo třeba, vzhledem k rozměrům svitků, důkladně připravit jejich adjustaci.

MATERIÁLY A TECHNIKY

Vystaveny byly svitky různých typů, které se liší obsahem a funkcí. Z těchto rozdílů pak vyplývají různé techniky provedení, nároky na kvalitu materiálu a rozsah výzdoby. Obřadní svitky (především svitek Tory) jsou psány na pergamen železo-galovým inkoustem a jednotlivé díly pergamenu jsou sešity šlachami. Svitek Tory je navinut na dřevěné tyče a výroba pergamenu i psaní probíhá podle předepsaného postupu. Vedle obřadních svitků byly pro výstavu připravovány i privátní svitky Ester, které jsou provedeny rozmanitými technikami a na rozdíl od obřadních svitků bývají zdobené. Svitky Ester psané na pergamenu jsou zdobené malovanými bordurami s rostlinnými a figurativními motivy. Některé pergamenové svitky jsou zdobené tiskem z hloubky a setkáváme se i s kombinací psaného písma a tištěné výzdoby. Svitky na papírové podložce jsou psané i zdobené inkoustem (barevná výzdoba se objevuje výjimečně) nebo tištěné různými tiskovými technikami.

RESTAUROVÁNÍ

Všechny svitky byly nejprve vyčištěny. K čištění jsme používali čistící houbu Wallmaster, která se osvědčila hlavně při čištění pergamenu a plastickou gumu Faber-Castel. Některé svitky vyžadovaly pouze drobné opravy a to zejména ve spojích jednotlivých dílů, kde bylo třeba opravit šití nebo lepené spoje. Časté bylo také mechanické poškození na prvních listech svitků. Všechny restaurátorské zásahy jsme prováděli s ohledem na budoucí adjustaci pro vystavení a důkladnou přípravu vyžadovaly hlavně svitky, které měly být vystaveny úplně rozvinuté.

V případě svitku rodiny Jampels-Segal inv. č. 178.273 (po r. 1721) bylo třeba provést celkové restaurování. Svitek je psaný inkoustem na ručním papíře, na začátku a na konci zdobený kresbou inkoustem. Před restaurováním byl složený, na okrajích potrhaný a na několika místech chyběly části papírové podložky. Po mechanickém čištění jsme provedli čištění ve vodní lázni a zároveň byl rozdělen na jednotlivé listy. Trhliny na okrajích jsme opravili japonským papírem a vodným roztokem Tylose C 6000 a chybějící části papírové podložky jsme doplnili ručním papírem. Po vyrovnání jsme listy opět spojili. Nakonec jsme svitek navinuli na tubus aby tak získal svojí původní formu.

Poměrně náročná byla příprava pergamenového svitku Ester inv. č. 178.329 (okolo 1700). Svitek je psaný inkoustem a zdoben mědirytinami. Dochoval se ve formě 4 oddělených a značně poškozených listů, které byly v 90. letech restaurovány a nám se dostaly do rukou už vyčištěné a vyrovnané. Pro vystavení bylo nutné doplnit chybějící části pergamenu, aby bylo možné jednotlivé díly bezpečně napnout na podložku a zamezit při tom deformaci nebo dalšímu poškození pergamenu. Chybějící části jsme doplnili sendvičem z japonského papíru a zlatotepecké blány. Jednotlivé vrstvy jsme slepovali pergamenovým klihem v pořadí: zlatotepecká blána, japonský papír (v několika vrstvách, tak abychom dosáhli příslušné tloušťky), zlatotepecká blána. Jednotlivé díly svitku jsme znovu nespojovali, protože se nedochovaly původní okraje.

U svitku Ester inv. č. 178.226 (18. stol.) jsme se soustředili na poškozenou barevnou vrstvu. Svitek je pergamenový psaný a zdobený inkoustem. V bordurách je inkoust na některých místech nanesen ve vět-

plochách a v těchto místech silně sprašoval. Pro fixaci jsme nejprve zvolili jednoduchou techniku – zvlhčení celého svitku ve zvlhčovací komoře (24 hodin při 90% RH), které aktivuje pojiva v barevné vrstvě a následné zalisování. Fixování tímto způsobem bylo úspěšné a nebylo třeba použít fixační látky.

ADJUSTACE

Svitky byly na výstavě umístěny do vitrín většinou pouze částečně rozvinuté. Pro tyto svitky jsme připravili podložky z archivní lepenky a připevňovali jsme je pomocí pásků z japonského papíru. K papírovým svitkům jsme tyto pásky lepili vodným roztokem Tylose C 6000 a u pergamenových jsme používali pergamenový klíh. Pro některé svitky navinuté na tyčích, nebo v pouzdrech jsme vyráběli stojánky z archivní lepenky, vždy s ohledem na to, aby byl samotný svitek podepřený v celé ploše a abychom tak předešli deformacím. Šest svitků bylo vystaveno zcela rozvinutých. Už měsíc před výstavou bylo třeba tyto svitky začít vyrovnávat pod zátěží. Dva pergamenové svitky jsme před zatížením zvlhčili výše zmíněným postupem. Pro adjustaci jsme svitky opět opatřili proužky japonského papíru, za které jsme je napnuli na podložky z archivní lepenky, ty byly nakonec v celé ploše zpevněny kapou a zavěšeny do vitríny.

Vzhledem k citlivosti vystavených materiálů jsme po dobu instalace i v průběhu výstavy, která trvala 6 týdnů, dbali na udržování stabilních klimatických podmínek (21°C a 50% RH) a použití vhodného osvětlení (do 50 luxů bez UV záření).

FOTOARCHIV ŽMP

*Pohled do Galerie Roberta Guttmanna
 v Židovském Muzeu v Praze*

Svitek rodiny Jampls-Segal před restaurováním, složený

Svitek rodiny Jampls-Segal po restaurování, svinutý

BAREVNOU REPRODUKCI NÁHLEDU NALEZNETE V OBRAZOVÉ PŘÍLOZE V ZÁVĚRU SBORNÍKU (NA STRANĚ 63).

Restaurování a adjustace svitků ze sbírky rukopisů a starých tisků Židovského muzea v Praze

Mgr. & BcA. Veronika Žáková

Výstava „O svitku“ v Židovském muzeu v Praze

FOTOARCHIV ŽMP

Svitek rodiny Jampls-Segal před restaurováním, složený

Svitek rodiny Jampls-Segal po restaurování, svinutý